

Свістунов О.С.,
кандидат економічних наук, докторант,
Хмельницький національний університет

Svistunov Alexey,
Candidate of Sciences (Economics)
Doctoral Candidate,
Khmelnytsky National University

ОСНОВНИ ОРІЄНТИРИ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОНОВЛЕННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Свістунов О.С. Основні орієнтири постіндустріального суспільства для формування нової парадигми технологічного оновлення промислових підприємств. У статті висвітлено сутність трансформаційних змін в нових економічних процесах, під впливом яких визначаються найбільш важливі орієнтири та загальносуспільні принципи позиції формування постіндустріального суспільства й розвитку солідарної інформаційної економіки. Систематизовано підходи вчених до основних тенденцій розвитку інформаційного суспільства. Встановлено, що подальший розвиток парадигми технологічного оновлення промислових підприємств необхідно здійснювати з орієнтацією на засади нової солідарної інформаційної економіки, оскільки її інноваційний характер, гармонійний розвиток економічного простору у глобальному вимірі в численних працях науковців поєднуються з розвитком технологічних секторів. Виділено найбільш впливові фактори солідарної інформаційної економіки на формування нової парадигми технологічного оновлення промислових підприємств. Визначено, що технологічним базисом солідарної інформаційної економіки є інформаційно-комп'ютерні технології, володіння якими потребує відповідних знань, принципів та положень. Обґрунтовано необхідність розвитку національних концепцій науки та освіти в контексті загальносвітових тенденцій інтелектуалізації економіки й творчого використання наявного історичного досвіду.

Ключові слова: постіндустріальне суспільство, розвиток солідарної інформаційної економіки, інноваційний розвиток, технологічний розвиток, інформація, знання, комунікації.

Свістунов А.С. Основные ориентиры постиндустриального общества для формирования новой парадигмы технологического обновления промышленных предприятий. В статье освещена сущность трансформационных изменений в новых экономических процессах, под воздействием которых определяются наиболее важные ориентиры и общественные принципиальные позиции формирования постиндустриального общества и развития солидарной информационной экономики. Систематизированы подходы ученых к основным тенденциям развития информационного общества. Установлено, что дальнейшее развитие парадигмы технологического обновления промышленных предприятий необходимо осуществлять с ориентацией на основы новой солидарной информационной экономики, поскольку ее инновационный характер, гармоничное развитие экономического пространства в глобальном измерении в многочисленных трудах ученых сочетаются с развитием технологических секторов. Выделены наиболее влиятельные факторы солидарной информационной экономики на формирование новой парадигмы технологического обновления промышленных предприятий. Определено, что технологическим базисом солидарной информационной экономики являются информационно-компьютерные технологии, владение которыми требует соответствующих знаний, принципов и положений. Обоснована необходимость развития национальных концепций науки и образования в контексте общемировых тенденций интеллектуализации экономики и творческого использования имеющегося исторического опыта.

Ключевые слова: постиндустриальное общество, развитие солидарной информационной экономики, инновационное развитие, технологическое развитие, информация, знания, коммуникации.

Svistunov Alexey. Main guidelines of the post-industrial society for the formation of a new paradigm of technological renewal of industrial enterprises. The article deals with the essence of transformational changes in new economic processes, under the influence of which the most important landmarks and general principles of formation of post-industrial society and development of solidarity information economy are determined. Scientists' approaches to the main tendencies of information society development are systematized. It is established that the further development of the paradigm of technological renewal of industrial enterprises should be carried out with the focus on the principles of the new solidarity information economy, since its innovative character, harmonious development of economic space in the global dimension in numerous works of scientists are combined with the

development of technological sectors, which are highly capable of many regions and countries and contribute to the creation of global scientific and industrial complexes capable of implementing the latest moves in the development of innovation and advanced technologies. The most influential factors are identified by the factors of solidarity information economy to create a new paradigm for technological renewal of industrial enterprises. A retrospective review of the fundamental scientific provisions recognized in the world in the chosen direction of research has shown that the formation in the economically developed countries of a solid information economy through the transformation processes of post-industrial society is possible on the basis of its qualitative economic changes. It has been determined that the technological basis of solidarity in the information economy is information and computer technologies, which have the necessary knowledge, principles and regulations. The necessity of development of national concepts of science and education in the context of global tendencies of intellectualization of economy and creative use of available historical experience is substantiated. Accordingly, the emphasis on the innovative development of socio-economic systems is crucial in justifying and achieving the criteria for developing a solidarity-based information economy.

Key words: post-industrial society, development of solidarity information economy, innovative development, technological development, information, knowledge, communication.

Постановка проблеми. Перехід суспільного розвитку від індустріального до неоіндустріального в умовах глобалізації економічного простору та періодичного виникнення глобальних економічних криз, що супроводжуються гіперконкуренцією, перевиробництвом та викликають конфлікт між досягнутим рівнем суспільного виробництва й екологічним середовищем, посилює необхідність формування нової парадигми технологічного оновлення й розвитку промислових підприємств. У зв'язку з цим до найбільш важливих завдань економічної науки за цим напрямом слід віднести формування новітніх методологічних підходів та концептуальних основ розроблення ефективного інструментарію технологічного розвитку кожного суб'єкта господарювання задля запровадження інновацій, інтелектуалізації виробництва й реалізації стратегій нових технологій управління виробничими системами, які постають важливими механізмами широкомасштабного втілення технологій «бережливого виробництва».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність технологічного оновлення промислових підприємств, його етапи та методичні засади оцінювання ефективності досліджувались у багатьох працях вітчизняних і зарубіжних учених [3; 6; 7]. Проте трансформаційні зміни, що відбуваються під впливом переходу суспільного розвитку від індустріального до постіндустріального, потребують теоретичного узагальнення результатів наукових досліджень та обґрунтування нових напрямів для подальшого розвитку парадигми технологічного оновлення промислових підприємств.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є обґрунтування та виділення основних орієнтирів нової парадигми технологічного оновлення промислових підприємств за результатами аналізу та систематизації особливостей становлення постіндустріального суспільства.

Вклад основного матеріалу дослідження. Багато економічних досліджень спрямовуються на визначення єдиних критеріїв чіткого розуміння економіки майбутнього та відповідних трансформаційних змін у нових економічних процесах, під впливом яких найбільш важливі орієнтири та загальносуспільні принципові позиції вже окреслюються. Зокрема, трансформаційні зміни економічно розвинених країн засвідчили, що у світовій практиці формується тенденція стрімкого

переходу від традиційних ринкових цілей, а саме формування матеріальних благ і доходів для забезпечення необмеженого зростання прибутку, до необхідності створення економічних благ за умов гармонійного збереження природного потенціалу як окремого регіону, так і світового суспільства загалом.

Отже, подальший розвиток парадигми технологічного оновлення промислових підприємств необхідно здійснювати з орієнтацією на засади нової солідарної інформаційної економіки, оскільки її інноваційний характер, гармонійний розвиток економічного простору у глобальному вимірі в численних працях науковців поєднуються з розвитком технологічних секторів, які здатні об'єднати високотехнологічні галузі багатьох регіонів і країн та сприяють створенню глобальних науково-промислових комплексів, спроможних реалізувати новітні підходи до розвитку інновацій та прогресивних технологій [3]. Високі технології надають цілу низку переваг для промислово-виробничої, фінансової та суспільно-економічної систем, адже вони дають змогу вдосконалювати традиційні технології, формувати новий тип соціально-економічних відносин, здійснювати позитивний вплив на пошук оптимальних шляхів вирішення загальносвітових проблем у сферах освіти, науки, медицини, мережевого управління, екологізації тощо. Таким чином, саме високі технології, інтелектуалізація економічних процесів, науковий розвиток здатні задовольнити запити інноваційно-технологічного розвитку нової концепції солідарної інформаційної економіки [3; 6; 7].

Логічним є висновок про те, що основною характерною ознакою солідарної інформаційної економіки й трансформаційних змін, що в ній відбуваються, є інноваційність. Відповідно, акцент на інноваційному розвитку соціально-економічних систем набуває вирішального значення щодо обґрунтування та досягнення критеріїв розвитку солідарної інформаційної економіки.

Важливими чинниками, що забезпечують інноваційність економічних процесів, є людський капітал, знання, освіта й наука, корпоративна культура, без яких розбудова нової солідарної інформаційної економіки як в окремо взятій країні, так і в світовому просторі неможлива.

Таким чином, в економічній науці формуються окремі риси економіки майбутнього, тобто солідарної інформаційної економіки, що визначають зміст нових

підходів до формування нової парадигми технологічного оновлення промислових підприємств і подальший розвиток його інструментарію та концепцій.

Багато праць науковців присвячено становленню інформаційної складової частини майбутнього суспільства, її основоположній сутності, яка поєднує інформацію, способи й технології її оброблення та трансформацію у знання, а також використання комп'ютерних технологій на різних рівнях ієрархії суспільства. Зокрема, І.Л. Бачило, І.М. Рассолов виділяють інформативність як обов'язкову функцію суспільства, яка покликана навчати, формувати знання й створювати умови для успішного обміну ними без часових, просторових і політичних меж [1; 8].

М. Кастельс розкриває історичну сутність інформаційних процесів і акцентує увагу на тому, що інформація та обмін інформацією супроводжували розвиток цивілізації протягом усієї історії людства й набували домінуючих позицій у всіх суспільствах. Особливі умови теперішнього часу, що визначають поширення інформації та масштаби її використання, на думку науковця, розкривають інформаційну еру як епоху глобалізації. Вченим виділено принципово важливий момент: нове суспільство, яке зароджується, будується таким чином, що збиранні, аналіз і передача необхідної інформації стали фундаментальними джерелами продуктивності й влади [4]. У своїх працях М. Кастельс доводить, що домінування інформації та знань, а також зміна напрямів їх використання приводить до превалювання глобальних, мережевих структур, які видозмінюють колишні форми особистої та речової залежності. Незважаючи на те, що не кожне суспільство можна віднести до постіндустріального чи мережевого, всі суспільства інформаційної епохи дійсно пронизані (з різною інтенсивністю) логікою мережевого суспільства, динамічна експансія якого поступово абсорбує й підпорядковує функціонування соціально-економічних систем [4, с. 505; 5].

Привертає увагу багатьох учених різних країн світу наукова праця видатного американського соціолога, засновника концепції постіндустріального суспільства Д. Белла, яка містить виклад усіх основних її елементів та обґрунтоване усвідомлення процесів, що відбуваються в економіці та суспільному житті [2]. Важливою ознакою постіндустріального суспільства, на думку вченого, є перехід від виробництва максимальної кількості машин і речей (індустріалізм) до розвитку виробництва послуг, пов'язаних з освітою, охороною здоров'я, дослідженнями та управлінням. Відповідно, вирішального значення для управління змінами на будь-якому рівні ієрархії суспільства набувають знання, що даватимуть змогу передбачувати майбутнє й здійснювати планування на основі інтеграції науки, техніки та економіки, що забезпечить стійкий розвиток цивілізації у глобальному масштабі. Знання та інформацію видатний американський вчений розглядає не тільки як ефективний каталізатор трансформації постіндустріального суспільства, але й як його стратегічний ресурс [2].

Ретроспективний огляд визнаних у світі фундаментальних наукових положень за вибраним напрямом дослідження засвідчив, що формування в економічно розвинених країнах солідарної інформаційної економіки шляхом трансформаційних процесів постіндустріального суспільства є можливим на основі її

якісних економічних змін, які стосуються структури, факторів виробництва, організації управління, технології, цілей та перебудови виробництва, які відбуваються за результатами інтеграції освіти, науки, техніки, технологій, інформації, інформаційних систем, людського капіталу, знань, всеосяжної інтелектуалізації. Узагальнення тенденцій економічного розвитку під час переходу від індустріального суспільства до постіндустріального та солідарної інформаційної економіки відображає рис. 1 [2; 3; 5; 6].

З позицій вищевикладеного найбільш впливовими факторами солідарної інформаційної економіки щодо створення нової парадигми технологічного оновлення промислових підприємств є:

- формування трансформаційних змін ринкового середовища, серед яких мейнстрімом виступатимуть планові процеси перебудови, та створення нового типу економічної співпраці ринку й держави;

- прискорення темпів розвитку різних видів знань, посилення їх ролі в успішності економічних процесів та перерозподіл доданої вартості згідно з новим призначенням знань та наукоємністю виробництва;

- виникнення нового типу інформаційної культури, яка об'єднує до співпраці власників знань та їх користувачів, що відкриває новий науковий потенціал та багато нових можливостей для самовираження, реалізації творчих ідей, людського розвитку;

- посилення ролі інновацій та інноваційного розвитку, сутність яких змінюватиметься у зв'язку зі збільшенням частки знань та наукових компонентів;

- інтенсивний розвиток комп'ютерних комунікацій, забезпечення відкритого доступу до світових інформаційних мереж, формування системи соціальних відносин у віртуальному середовищі, зростання частки інформаційних продуктів та створення глобального інформаційного простору для всебічного розвитку особистостей, їх ефективної співпраці, обміну знаннями та інформаційної взаємодії;

- розвиток високих технологій, нано- й біотехнологій, здатних забезпечити сучасного фахівця необхідними знаннями, цінностями та положеннями для досягнення високого розвитку цивілізації з одночасним вирішенням екологічних проблем та ощадливим збереженням довкілля.

Отже, технологічним базисом солідарної інформаційної економіки є інформаційно-комп'ютерні технології, володіння якими потребує відповідних знань, принципів та положень. Це пояснюється багатьма ризиками функціонування інформаційно-комп'ютерних технологій, але недопустимими з них є висока залежність від віртуального світу тих, хто занадто захоплюється комп'ютерними технологіями, і втрата ними багатьох зв'язків із реальним світом. Така ситуація погіршує якість знань, людського капіталу, гармонійний взаємозв'язок технологій виробництва з оточуючим середовищем. Ускладнення вирішення проблем ризиків також може відбуватись через обмеженість багатьох видів матеріальних і нематеріальних ресурсів, загрозу мілітаризації знань, прискорення використання неапробованих технологій, недостатній рівень якості кадрового забезпечення впровадження новітніх інформаційних систем і технологій. З іншого боку, формат солідарної інформаційної економіки ускладнює розмежування таких сфер функціонування, як еко-

Рис. 1. Тенденції економічного розвитку під час переходу від індустріального суспільства до постіндустріального та солідарної інформаційної економіки

номічна, екологічна, фінансова, технологічна, багато транзакцій та господарських процесів відбуваються в онлайн-режимі, а важливим ресурсом життєдіяльності підприємств та організацій постає не лише інформація, а оцифрована інформація, тобто знання, що організовані для використання в інформаційних мережах. Це видозмінює послідовність і систему організації виробництва, визначення технологічних потреб і норм, формування собівартості продукції, автоматизації та роботизації технологічних ліній та процесів. Відповідно, на зміну одним моделям виробничої взаємодії, механізмам та інститутам їх регулювання приходять зовсім інші, що обов'язково викликає фундаментальний перегляд принципів, методів та інструментів стратегічного управління економічними трансформаціями.

Отже, для формування нової парадигми технологічного оновлення промислових підприємств необхідно вирішити глобальні проблеми сучасності, які постають перед людством. Задля цього необхідно здійснити науково-освітню реформу, забезпечити гідний рівень розвитку наукових і науково-дослідних сфер, котрі зможуть змінити наявні підходи до формування сучасної свідомості особистості, відновити багато втрачених суспільно-економічних, моральних і культурних цінностей та створити нову фундаментальну надбудову

згідно з вимогами сучасності для мирного переходу людства до високого рівня цивілізованого розвитку та бережливого ставлення до довкілля задля його збереження для майбутніх поколінь.

Отже, поширення новітніх технологій у глобальному масштабі є однією з найважливіших та провідних тенденцій епохи сучасного розвитку, важливої для формування економічної політики кожної країни.

Висновки. Розвиток постіндустріального суспільства та солідарної інформаційної економіки підвищують інтелектуалізацію технологій, зростання наукоємності виробленої продукції та визначають нові орієнтири технологічного оновлення промислових підприємств. Внаслідок указаних вище тенденцій в економіці постіндустріального суспільства діяльність, пов'язана з виробництвом, збереженням, передачею та використанням знань, розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій та інформаційних систем, набуває більш істотного значення, тому для підприємства набуває вирішального значення формування нової парадигми його технологічного розвитку, оскільки, згідно зі світовим виміром, сьогодні високого рівня розвитку досягли ті суб'єкти господарювання, які активно запроваджують наукові досягнення, високі технології та інновації в усі сфери функціонування.

Список використаних джерел:

1. Бачило І.Л. Информационное право. Москва : Издательство Юрайт, 2011. 522 с.
2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. Москва : Academia, 2004. 788 с.
3. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. Київ : НАН України, 2015. 336 с.
4. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / пер. с англ. под научн. ред. О.И. Шкаратана. Москва : Высшая школа экономики, 2000. 606 с.
5. Кастельс М. Становление общества сетевых структур // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / под ред. В.Л. Иноземцева. Москва : Academia, 1999. 640 с.
6. Одотюк І.В. Вітчизняна індустрія високих технологій: знаннєві, інноваційні, інвестиційні фактори її формування і розвитку. *Вісник НАН України*. 2011. № 11. С. 62–67.

7. Продиус О.І. Пріоритетні напрямки формування високотехнологічної структури промислового виробництва в Україні. *Труди Одеського політехнічного університету*. 2006. Вип. 2(26). С. 245–249.
8. Рассолов И.М. Информационное право. Москва : Издательство Юрайт, 2017. 347 с.

Referenses:

1. Bachilo I.L. (2011) Informatsionnoe pravo [Information Law]. Moskva : Izdatel'stvo Yurayt. (in Russian)
2. Bell D. (2004) Gryadushchee postindustrial'noe obshchestvo. Opyt sotsial'nogo prognozirovaniya [The Future Post-Industrial Society. The experience of social forecasting]. Moskva : Academia. (in Russian)
3. Innovatsiina Ukraina 2020 : natsionalna dopovid [Innovative Ukraine 2020: national report] (2015) / za zah. red. V.M. Heitsia ta in. NAN Ukrainy. Kyiv, 2015. 336 p.
4. Kastel's M. (2000) Informatsionnaya epokha: ekonomika, obshchestvo i kul'tura [The information age: economics, society and culture] / per. s angl. pod nauch. red. O.I. Shkaratana. Moskva : Vyssh. shk. ekonomiki. (in Russian)
5. Kastel's M. (1999) Stanovlenie obshchestva setevykh struktur // Novaya postindustrial'naya volna na Zapade. Antologiya [Formation of a society of network structures] / pod red. V.L. Inozemtseva. Moskva : Academia. (in Russian)
6. Odotiuk I.V. (2011) Vitchyzniana industriia vysokykh tekhnolohii: znannievi, innovatsiini, investytsiini faktory yii formuvannia i rozvytku [The domestic industry of high technologies: knowledge, innovation, investment factors of its formation and development]. *Visnyk NAN Ukrainy*, no.11, pp. 21–33.
7. Prodius O.I. (2006) Priorytetni napriamky formuvannia vysokotekhnolohichnoi struktury promyslovoho vyrobnytstva v Ukraini [Priority directions of formation of high-tech structure of industrial production in Ukraine]. *Trudy Odesskoho polytekhnicheskoho unyversyteta*, vol. 2(26), pp. 245–249.
8. Rassolov I.M. (2017) Informatsionnoe pravo [Information Law]. Moskva : Izdatel'stvo Yurayt. (in Russian)